

Basın Bülteni

CEİD Gösterge Uzman Çalışma Grubu Tarafından Hazırlanan Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini İzleme Raporu 2021-2022 Yayınlandı!

Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği (CEİD) toplumsal cinsiyet eşitliğine (TCE) katkı sunmak amacıyla Türkiye'de farklı alanlardaki eşitsizlikleri saptamaya ve sorunları açığa çıkarmaya yönelik çalışmalar yürütmektedir. Bu amaçla, düzenli aralıklarla izleme raporları hazırlamaktadır. "Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini İzleme Raporu, 2021-2022" CEİD'in hazırladığı ve Türkiye'deki gelişmelere ışık tutan ikinci rapordur.

Bu rapora ve öncesinde yayımlanan raporlara [CEİM E-Kütüphane](#)'den Erişebilirsiniz.

Raporda Görüldüğü Üzere;

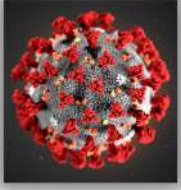
- Temel bir hak olan şiddetsiz yaşam hakkından Türkiye'deki kadınlar yeterince **yararlanamıyor**.
- Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla evlilikler ülkemizde **hala yaygın**.
- Kadınların çoğu geceleri sokaklarda kendilerini **güvende hissetmiyor**.
- Kadınlar erkeklere göre çalışma hayatında daha **az yer alıyor**.
- Türkiye'de okul öncesi kamusal bakım hizmetlerinin yetersizliği, ücretsiz veya düşük ücretli kreş sayısının azlığı kadınları **iş aramaktan alıkoyuyor**.
- Yaşlılar ve engelliler yerel yönetimlerden **yeterli hizmeti alamıyorlar**.
- Türkiye, kadınların kararlara katılım oranında, OECD ülkeleri ile karşılaştırıldığında hala **son üç ülke arasında**.
- Belediyelerin stratejik planları toplumsal cinsiyet eşitliğine **duyarlı değil**.
- Kadınlar ekonomik kaynaklara erişemiyorlar, iyi ve yeterli yaşam **imkanlarından yoksunlar**.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı toplumsal cinsiyet eşitliği normunu dikkate almıyor, politikalarını **aile merkezli olarak yürütüyor**.
- Bakanlık tarafından yürütülen Kadının Güçlenmesi Programına da Bakanlığın bütçesinden **çok sınırlı kaynak tahsis ediliyor**.

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Durum Değerlendirmesi: İstanbul Sözleşmesi'nden Çekilme Kararı ve COVID-19'un Etkileri

2021-2022'de kuşkusuz gerçekleşen en önemli gelişme, 2011 yılında sözleşmeyi imzalayan ilk ülke olan Türkiye'nin Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nden (İstanbul Sözleşmesi) **1 Temmuz 2021** tarihi itibarıyla çekilmesi ve bu kararın toplumsal cinsiyet temelli şiddet açısından yarattığı sorunlar ve risklerdir.

Raporda, COVID-19'un yaratmış olduğu sorunlar da öne çıkmıştır. Salgın gerekçe gösterilerek uzaklaştırma kararlarında sürelerinkısaltılması, COVID-19 salgınısırasında Hakimler ve Savcılar Kurulu (HSK) tarafından yayımlanan ilke kararı ile 6284 Sayılı Kanun uyarınca alınacak tedbir kararlarının bir kısmının askıya alınması, şiddete uğrayan kadınların kolluk kuvvetlerine başvurularında karşılaştıkları olumsuz uygulamalar bunlara örnek oluşturmaktadır.

COVID-19 salgınıyla birlikte birinci basamak sağlık hizmetlerinde yaşanan aksaklıkların, kriz dönemlerinde özellikle verilmesi gereken cinsel sağlık, üreme sağlığı, anne ve çocuk sağlığı hizmetlerini sekteye uğrattığı görülmüştür.

İşgücü Piyasasında Eşitsizlikler Derinleşti!

2021-2022 döneminde işgücü piyasasındaki eşitsizliklerin derinleştiği, kadın istihdamının olumsuz etkilendiği, kadınlar arasında işsizlik oranlarının çok daha hızlı yükselmesiyle kadın yoksulluğunun arttığı belirtilmiştir.

- 2016 yılında kadınların istihdam oranı %30,6 iken bu oran 2021 yılında %28'e düşmüştür.
- 2016 yılında işgücüne dâhil olmayan kadınların oranı %67,5 iken bu oran 2021 yılında %69,7'ye yükselmiştir.
- 2016 yılında iş bulma ümidi olmayan kadınların sayısı 252 bin iken, 2021 yılında bu sayı 831 bine yükselmiştir.
- 2016 yılında kadınlar için işsizlik oranı %13,7 iken bu oran 2021 yılında %14,7'e yükselmiştir.

Büyükşehir Belediyelerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Çerçevesinde Değerlendirilmesi

Raporda ele alınan bir diğer başlık ise, büyükşehir belediyeleridir. Büyükşehir belediyeleri tarafından sunulan bakım ve destek hizmetleri; kadın danışma merkezi, sığınmaevi, yaşlı ve engelli bakımı ve çocuk bakımı başlıkları altında sınıflandırılmıştır. **30** büyükşehir belediyesinin;

- **12**'si kadın danışma merkezi (Ankara, Antalya, Balıkesir, Bursa, Diyarbakır, Eskişehir, Hatay, İstanbul, İzmir, Mersin, Muğla, Tekirdağ)
- **11**'i sığınmaevi hizmeti vermektedir. (Ankara, Antalya, Aydın, Bursa, Diyarbakır, Gaziantep, Erzurum, İstanbul, İzmir, Kocaeli, Mersin)

Bakımlarıyla çoğunlukla kadınların ilgilendiği yaşlı, çocuk ve engellilere yönelik hizmetlerin sunumunda sorunlar olduğu görülmektedir.

- **27** büyükşehir belediyesi yaşlılara yönelik evde bakım hizmetleri sunarken, bunların **13**'ü Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın (ASHB) finansman sağladığı Yaşlı Destek Programı (YADES) kapsamında bu hizmetleri sunmaktadır.

- Kimi belediyeler kendi kaynaklarına ek olarak YADES'den yararlanırken, kimi belediyeler sadece bu program çerçevesinde hizmet sunmaktadır. Program bittikten sonra belediyelerin kendi kaynaklarıyla bu hizmeti sunup sunmayacağı önemli bir konudur.
- Çocuklara yönelik kreş ve gündüz bakımevi hizmeti veren **14** büyükşehir belediyesi mevcuttur.
- **30** büyükşehir belediyesinden **16**'sı engellilere, **10**'u ise yaşlılara yönelik bakımevi hizmeti vermektedir.

30 Büyükşehir Belediyesinin Yalnızca Beşinde Eşitlik Birimi Var!

- Eşitliğin sağlanmasına katkıda bulunmak için kurulan Eşitlik Birimlerinin, belediyelerde kendilerine yer bulamadığı görülmüştür. Türkiye'de **2022** Mayıs ayı itibarıyla il ve ilçe belediyelerinde **35** Eşitlik Birimi bulunmaktadır.
- **30** büyükşehir belediyesinden yalnızca, Eskişehir, Gaziantep, Mersin, İzmir ve Trabzon'da Eşitlik Birimi olduğu görülmektedir.

Konuyla ilgili bu raporumuza [CEİM E-Kütüphane](#)'den Erişebilirsiniz.

Büyükşehir Belediyelerinin Stratejik Planları Çoğunlukla Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Duyarlı Değil!

- Belediyelerin Stratejik Planlarının da toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı olmadığı görülmektedir. **Eskişehir, Mersin** ve **İzmir** Büyükşehir Belediyeleri dışında, planların vizyon, misyon ve ilkeler bölümlerinde toplumsal cinsiyet eşitliğine yer veren belediye bulunmamaktadır.
- Stratejik Planların büyük bölümünde, kadına yönelik şiddet bir sorun alanı olarak görülmemiştir.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın Değerlendirilmesi

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın "toplumsal cinsiyet eşitliği" normunu terk ettiği görülmüştür. Onuncu Kalkınma Planı'nda (2014-2018), 257 sayılı tedbir "Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme (TCDB) konusunda farkındalık oluşturulacak ve örnek uygulamalar geliştirilecektir" şeklinde ifade edilmiştir. On Birinci Kalkınma Planı'nda ise TCDB kavramının kullanımı terk edilmiştir. Aynı şekilde, **2019** yılı bütçe gerekçesinde "toplumsal cinsiyete duyarlı politika, plan ve bütçelerin geliştirilmesinin" önemi vurgulanırken **2020** yılı bütçe gerekçesinde 'toplumsal cinsiyet eşitliği' kavramına yer verilmemiştir.

- Merkezi yönetim düzeyinde zaten sınırlı olan TCDB uygulamalarında bir geriye gidiş eğilimi olmakla birlikte bu yaklaşımın ikamesi olarak Kadının Güçlenmesi Programı'nın oluşturulduğu görülmektedir.
- **2021** yılı ASHB bütçesinde Kadının Güçlenmesi Programı için ayrılan pay **%0,35** olarak gerçekleşmiştir. **2022** yılında ise Kadının Güçlenmesi Programı'na ayrılan kaynağın **%0,01** oranında arttığı görülmüştür. Bu artışın çok yetersiz olduğu açıktır.

CEİD'in Hak Temelli Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Endeksi Hesaplandı!

- Raporda, CEİD tarafından ilk kez bu yıl oluşturulan toplumsal cinsiyet eşitliği endeksine yer verilmiştir. **CEİD Endeks**, Türkiye'nin toplumsal cinsiyet eşitliği performansının Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) ülkeleri ile karşılaştırılabilir bir biçimde izlenmesi için oluşturulmuştur.
- **CEİD Endeks** sırasıyla sağlıklı yaşam hakkı, eğitim hakkı, çalışma hakkı, iyi ve yeterli yaşam hakkı, kararlara katılım hakkı olmak üzere beş ana alan ve şiddetsiz yaşam hakkına ilişkin bir uydu alanda ölçülmekte ve **19** alt boyutta toplam **32** gösterge içermektedir.

CEİD Endeks'e Göre Türkiye Nerede?

CEİD Endeks değerlerine göre Türkiye, 2010-2020 döneminde 56,5 puan ile 36 OECD ülkesi arasında 35. sırada yer almaktadır. Türkiye, 36. sırada yer alan Güney Kore ile 34. sırada bulunan Japonya arasındadır.

Nasıl Hesaplanıyor?

Ülke skorları ilgili hakların tüm alt boyutlarına ait gösterge değerleri kullanılarak hesaplanmakta ve 1-100 aralığına denk düşecek şekilde dönüştürülmektedir. Buna göre skor, eşitsizlik yükseldikçe 1'e, eşitsizlik azaldıkça 100'e yaklaşan bir değer alır.

CEİD Endeks'in Bileşenlerine Göre Türkiye'nin Durumu

- Alt alanlara göre ülke sıralamalarına bakıldığında, Türkiye'nin sıralamada görece olarak en iyi olduğu alan **sağlıklı yaşam** hakkıdır. On yıllık dönem ortalamasına göre Türkiye sağlıklı yaşam hakkında 27. sırada iken 2020 yılında 30. sırada yer almaktadır. OECD ortalamasının üzerinde adolesan doğurganlık oranı ve ortalamanın altında kalan kişinin sağlık algısı göstergeleri nedeniyle Türkiye'nin skoru bu dönemde geriye düşmüştür. Ergen doğurganlık hızında Meksika en düşük skora sahip ülke iken onu Şili, Türkiye ve Macaristan izlemektedir.

Eğitim Hakkı

- Eğitim hakkı** kapsamında, erişim alanında yer alan ilk göstergeye göre Türkiye, hem kadın (7,3 yıl) hem erkeklerde (8,3 yıl) ortalama okul yılı ile OECD ülkeleri arasında toplam eğitim süresi en düşük olan ülkedir. Söz konusu veriler OECD ortalaması ile karşılaştırıldığında yaklaşık 4 yıl daha düşük düzeydedir.
- Eğitimde kaliteyi temsil eden Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA) sınavı başarı oranlarına bakıldığında, Türkiye matematik okuryazarlığı ve okuma becerileri alanlarında 34. sırada yer almıştır ve sadece Meksika ve Şili'nin üzerinde bir skora sahiptir. Fen okuryazarlığı alanında ise bu dönemde Meksika, Şili, Slovakya ve Yunanistan'ın skorlarını geride bırakarak 32. sırada yer almıştır.

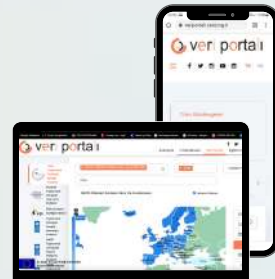
CEİD Endeks'in Bileşenlerine Göre Türkiye'nin Durumu

- **Eğitim hakkında** yoksunluğu ölçümlenmek için dahil edilen ne eğitimde ne istihdamda (NENİ) olan genç nüfus oranı da benzer biçimde düşük skollara sahiptir. Türkiye, dönemin başında verisi mevcut olan ülkeler arasında NENİ oranında son sırada iken dönemin sonunda beş sıra yükselmiştir. OECD ortalamasına kıyasla Türkiye'deki NENİ oranı erkeklerde **2** kat, kadınlarda ise **3,5** kat daha yüksek düzeydedir. Genç kadınlarda NENİ'de yer alanların payı **%34** iken erkeklerde bu oran **%18** ile daha düşüktür, fakat diğer ülkelere kıyasla çok yüksektir.

- Çalışma hakkına bakıldığında erişim ve katılım biçimleri bakımından derin eşitsizliklerin varlığı, Türkiye'nin dönem boyunca **36** ülke arasında sonuncu sırada yer almasına yol açmıştır. İşgücüne katılım oranlarında cinsiyet açığının yüksek olması ve erken çocukluk eğitime kayıtlılık oranı bakımından OECD ortalamasının çok altında yer alan Türkiye, Meksika ve Güney Kore ile birlikte en düşük skora sahip üç ülkeden biridir.

- Çalışma hakkına benzer biçimde kaynaklara erişim ve iyi ve yeterli yaşam hakkından yoksunluk bakımından, Türkiye, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin en yüksek düzeyde gözlemlendiği üç ülkeden biridir. Türkiye en alt sırada yer alırken, Japonya **35.** ve Güney Kore **34.** sırada yer almaktadır. Alt göstergeler arasında yer alan ve zaman bakımından yoksunluk göstergeleri olan ücretli çalışma saatleri (**30** ülke arasında **28.** sırada), internet kullanımı (**34** ülke arasında **34.** sırada) ve kişi başına gelirdeki cinsiyet eşitsizlikleri Türkiye'nin (**36** ülke içinde **35.** sırada) bu alandaki skorunu düşürmektedir.

CEİD Endeks'in tüm gösterge verilerine [CEİM Veri Portalı](#)'ndan Erişebilirsiniz.

CEİD Endeks'in Bileşenlerine Göre Türkiye'nin Durumu

- Türkiye kararlara katılım hakkı bakımından ise **34.** sırada yer almaktadır. Kararlara katılım hakkına ilişkin eşitliğe en yakın skorları ortaya koyan ve ilk üç sırada olan ülkeler İzlanda, Letonya ve İsveç'tir. Güney Kore, Japonya ve Türkiye bu alanda son üç ülke olarak konumları değişmeyen ülkelerdir. Ekonomik kararlara katılım bakımından şirketlerde kadın yöneticilerin oranı artıyor olsa da, kadınların orta ve üst düzey yöneticiler içindeki payı aynıdır ve siyasi kararlara ilişkin skor OECD ortalama değerlerinin çok altında değerlere sahiptir.

- Uydu alan olarak incelemeye dahil edilen şiddetsizlik hakkına bakıldığında, Türkiye gece yürürken kendini güvende hissetme bakımından **28.** sırada yer alsa da, çocuk yaşta, erken ve zorla evliliklerin oranı ile fiziksel şiddete maruz kalma oranları nedeniyle sıralamada geriye düşmektedir ve **36** ülke arasında **32.** sırada yer almaktadır.

#DeğiştirmekElimizde